

გეორგია დიმოპულუ

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
საქართველო

აგამემნონი „ილიადაში“ – ტრაგიკული ფიგურა და სიმბოლო

საკვანძო სიტყვები: ჰომეროსი, აგამემნონი, ილიადა, ტრაგიკული ფიგურა, სიმბოლო.

წინამდებარე ნაშრომში შევეცდებით, განვიხილოთ აგამემნონი „ილიადაში“ როგორც ტრაგიკული ფიგურა და სიმბოლო ორი ასპექტით: ა) აგამემნონი, როგორც უამრავი მოვალეობითა და პასუხისმგებლობით დატვირთული მეთაური, რომელიც იმ-არჯვებს ბრძოლის ველზე და ბ) გმირი, რომელსაც არ გააჩნია საკუთარი თავის რწმენა. ჩვენი აზრით, ეს ორი ასპექტი მთლიანობაში ქმნის ტრაგიკულ გმირს, რომელმაც აქილეესთან კონფლიქტის შემდეგ, ეტაპობრივად შეიცნო საკუთარი თავი. ჩვენ გვანტერესებს დავინახოთ აგამემნონი როგორც შინაგანი კონფლიქტებით სავსე პერსონაჟი და ტრაგიკული ფიგურა და ამ გზით გამოვკვეთოთ ამ პერსონაჟის სიმბოლური დატვირთვა, რომელიც, შესაძლოა, ჰომეროსს მიენიჭებინა აგამემნონისთვის. ჩვენი მიზანია, მისი ძირითადი მახასიათებლის გათვალისწინებით წარმოვაჩინოთ გმირის საკუთარი თავის რწმენის არქონა

და ორჭოფობა, რაც, ჩვენი აზრით, ეტაპობრივად მას აყალიბებს და ჰმატებს სიბრძნეს.

თუ ჩავთვლით, რომ „ილიადასა“ და „ოდისეაში“, ისევე როგორც სხვა ტრადიციულ თხზულებებში, პერსონაჟების დახასიათება ყოველთვის ხდება სხვა მსგავს, პარალელურ და საპირისპირო¹ პერსონაჟებთან შედარების გზით, მაშინ შევეცდებით დავუპირისპიროთ აგამემნონი აქილეესს, როგორც მამაკაცის მაგალითს. ამიტომ უფრო მეტ ყურადღებას დავუთმობთ I სიმღერასა და აგამემნონი-აქილეესის დაპირისპირების სცენას, ასევე განვიხილავთ XIX სიმღერას, რომელშიც ხდება ამ ორი პერსონაჟის შერიგება, ვფიქრობთ, რომ ეს ორი სიმღერა საშუალებას მოგვცემს, დავადგინოთ და უკეთესად გავიგოთ ჰომეროსისეული აგამემნონის ხასიათი. აგამემნონი „ილიადაში“ 43-ჯერ ჩნდება სიტყვით. რასაკვირველია, ყველა სიტყვა ძალზე მნიშვნელოვანია, მათგან მეცნიერთათვის ყველაზე საინტერესო ორი სიტყვაა, პირველი „ილიადის“ დასაწყისში, ხოლო მეორე XIX სიმღერაში. R. J Rabel-ის (1991) მოსაზრების კვალდაკვალ, ვთვლით, რომ ეს ორი სიტყვა შესაძლებელია ერთმანეთს დავუპირისპიროთ, რითაც დავინახავთ, რომ აგამემნონი XIX (78-144) სიმღერაში იხსენებს მისგან აქილეესის დამცირების ეპიზოდს I სიმღერაში გამართულ ვრებაზე და ამავდროულად მხედართმთავრის² გადმოსახედიდან აჯამებს იმ მოვლენებს (XIX სიმღერა), რომლებიც ამ მომენტამდეა მომხდარი. R. J Rabel-ის

¹ „ილიადა“ და ჰეროიზმის კოდექსი, ანტიკური სიბრძნე და ლიტერატურული ანალიზი: https://antonispetrides.wordpress.com/2012/07/13/iliad_heroic-code/.

² Rabel 1991, 104: „A close analysis of the climactic scene of the assembly in Book 1 will provide the context necessary to appreciate how cleverly the king, despite his obvious limitations as a speaker, manages to employ the resources of rhetoric in Book 19“

(1991) კვალდაკვალ ჩვენც მიგვაჩნია, რომ აგამემნონი მეორე გამოსვლაში მხოლოდ უკეთეს ორატორად კი არ გვევლინება, არამედ იგი უფრო ბრძენიც ხდება. ვთვლით, რომ ბოლოს აგამემნონმა გაითავისა, თუ რამხელა ფასი აქვს შერიგებას და იგი უფრო ჩამოყალიბებულიც გახდა.

ა) აგამემნონის იმიჯი როგორც მზრუნველი მხედართმთავრისა და ბრძოლის ველზე გამორჩეული გმირისა პოემაში არაერთგზის არის ხაზგასმული. საკმაოდ ხშირად ჰომეროსი გვახსენებს, რომ აგამემნონის ფიქრებში დომინირებს აქაველთა ლაშქარზე მისი პასუხისმგებლობის გრძნობა და შფოთვა, რათა მისი ჯარი უვნებელი დარჩეს (Hom. II. I. 117). მიუხედავად იმისა, რომ იგი მეფეა, სწორედ თავის ლაშქარზე პასუხისმგებლობის გრძნობის გამო გადაწყვეტს, რომ ქრისეისი დაუბრუნოს მამას, თუ ეს სასარგებლო იქნება ხალხისთვის (Hom. II. I. 116). აქილევსთან დაპირისპირებისა და მისი ბრძოლის ველიდან გასვლის შემდეგ, აგამემნონი ნამდვილად შეშფოთებულია, რადგან ყველაზე მეტად ადარდებს თავისი მებრძოლების ბედი და როგორც მხედართმთავარს, მათ მიმართ პასუხისმგებლობის გრძნობა ძილშიც კი ამძიმებს (Hom. II. II. 24-25).

როგორც მზრუნველი მხედართმთავარი აგამემნონი კვლავ წარმოჩენილია X სიმღერაში. ძალაუფლების სიმძიმე მას არ აძლევს საშუალებას ძილს მიეცეს. მისი გული ტირის და განიცდის (Hom. II. X. 1-16). თავის მწუხარებას აგამემნონი ნესტორსაც გაუზიარებს „πλάζομαι ἴδ' ἐπεὶ οὐ μοι ἐπ' ὄμμασι νῆδυσος ὑπνος ἰζάνει, ἀλλὰ μέλει πόλεμος καὶ κήδε' Ἀχαιῶν. αἰνῶς γὰρ Δαναῶν περιδείδω, οὐδὲ μοι ἦτορ ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλασάκκημαι, κραδίη δὲ μοι ἕξω στήθεον ἐκθρόσκει, τρομέει δ' ὑπὸ φαίδιμα γυῖα“ - „ასე ვტრიალებ, ტკბილი ძილი არ ეკარება ჩემს თვალებს, ომზე და აქაველების უბედურებაზე ფიქრები მტანჯავს. სასტიკმა შიშმა ამიტანა

არგიველებზე ფიქრისას, სული ვედარ უძლებს, ვგიჟდები, გულს სურს, რომ მკერდიდან ამოხტეს, ჩემი მამაცი მუხლებიც კი კანკალებენ“ (Hom. II. X. 91- 95). პოეტი დეტალურად აღგვიწერს აგამემნონის შფოთვის, არგიველების ხომალდებთან შექმნილ მდგომარეობას რომ დაინახავს, თმებს იგლეჯს (Hom. II. X. 15).

მისი პასუხისმგებლობა და უნარი, მართოს ლაშქარი, ასევე ხაზგასმულია იმ სცენებში, რომლებშიც მტკიცედ იძლევა ბრძანებებს (Hom. II. II. 379). იგი მოზღვავებული ძალით წარმოგვიდგება, მზად არის კვლავ დაიბრუნოს კონტროლი. ლაშქრისგან ითხოვს მებრძოლი სულისკვეთების გამოჩენას და მწარედ ემუქრება, ვინც ბრძოლის ველიდან შორს დარჩება: „τα όρνια γρήγορα θα τόνε φαν κι οι σκῆλοι“ - მტაცებელი ფრინველები და ძაღლები შესანსლავენ მათ (Hom. II. II. 393). ასევე დაუყოვნებლივ აძლევს შენიშვნას მათ, ვისაც ბრძოლისკენ არ მიუწევთ გული, ისეთ გამოჩენილ გმირებსაც კი როგორც ოდისევსი (Hom. II. IV. 336) და დიომედესი არიან (Hom. II. IV. 370). გმირის ზევისადმი აღვლენილი ლოცვიდანაც ნათლად ჩანს მისი მებრძოლი სული, როდესაც მტკიცედ აქვს გადაწყვეტილი, დაიპყროს ტროა (Hom. II. II. 412- 418)³.

მესამე სიმღერაშიც⁴ ვხედავთ აგამემნონის სიმამაცეს. ჰომეროსისთვის აგამემნონი გამოირჩევა სხვა აქაველებისგან (Hom.

³ „βιάσειν Πριάμοιο μέλαθρον / αἰθάλειν, πρῆσαι δὲ πῦρὸς δῆϊοιο θύρετρα, / Ἐκτόρεον δὲ χιτῶνα περὶ στήθεσσι δαΐζαι / χαλκῶ ῥωγᾶλέον· πῖλέεξ δ' ἄμφ' ἀπὸν ἐπιῖροι / πρηνέεξ ἐν κονίησιν ὀδῶν λαζοῖατο γαῖαν“ (Hom. II. II. 414-418).

⁴ „ვეროიკულ საბრძოლო პოეზიაში გმირის ღირებულებას წყვეტს მტრების დახოცვა და თან მათი დახოცვის მუდმივობა“: ἢ ἀνδροκτασίη. რაოდენობრივი პრინციპით იზრდება გმირის ღირებულებაც, რაც უფრო მეტი მტრის სიკვდილი მიეწერება, მით უფრო ღირსეული და ეფექტური არის გმირიც. ეს პრინციპი არ უნდა მოგვეჩვენოს უცხოოდ, როდესაც მტრის განადგურება არის

II. III. 82 - 83, III. 118 - 119, III. 276 - 291, III. 456-460). მას მტკიცე ხასიათი გააჩნია, ინიციატივებს იჩენს და მისი დიდი შესაძლებლობები ბრძოლის ველზე აღიარებულია არა მხოლოდ აქაველების ბანაკში, არამედ მოწინააღმდეგეებთანაც⁵. ტროელთაგან თავად პრიამოსი გამოარჩევს აგამემნონს სხვა აქაველებისგან (Hom. II. III. 166 და შმდ.) და აგამემნონს მაღალ შეფასებას ჰექტორიც კი აძლევს XI. 288-ში („ὄϊχ'ετ' ἀνὴρ ἄριστος“).

მეოთხე სიმღერაში⁶ კვლავ მძვინვარებით ერთვება აგამემნონი ბრძოლაში, „σπεύδοντα μάχην ἐξ κುದάναειρα“ (Hom. II. IV. 225). იგი ზედამხედველობს და ამხნეებს მეზრძოლებს (Hom. II. IV. 231). აგამემნონს ამ სიმღერაში საკუთარი ქმედებები ნამდვილად დადებითად დახასიათების ღირსს ხდის და ამგვარად იგი იმსახურებს ისეთ ეპითეტებს როგორიცაა - **ἀναξ ἀνδρῶν, κρείων, δῖον** (Hom. II. IV. 223) და **ποιμὴν λαῶν** (Hom. II. IV. 413), რაზეც მიგვანიშნებს მათი ხშირი გამოყენება ამ სიმღერაში⁷.

მეზრძოლის ძირითადი მიზანი და სწორედ ამაზე ამყარებს ჰომეროსიც ჰეროიზმის იდეალს. იგივე გვხვდება ასევე ხალხურ სიმღერებშიც, მაგ.: „Του μικροῦ Βλαχόπουλου“ (Συλλογὴ Ν. Πολίτη): „στα ἐμπατου χίλιους ἔκοψε, ἔς τα ξέβγα δὺο χιλιάδες, και ἔς το καλὸ το γύρισμα κανένα δεν αφήνει“. Αναστασίου, Γ. (1995) 150.

⁵ მაგალითად, აქაველები ლოცვის დროს ევედრებიან ზევსს, რომ ჰექტორთან ბრძოლა წილად ხვდეს აიასს ან დიომედეს ან აგამემნონს (Hom. II. VII. 179-180), რაც ი. კაკრიდისის მიხედვით, გამოხატავს არა მხოლოდ აგამემნონის სიმამაცეს, არამედ თუ რამდენად სცემდნენ აქაველები თავიანთი მხედართმთავრის ღირსებას პატივს, Κακριδής, I. Θ. (1986) 31 τριμ. 5.

⁶ IV სიმღერაში ხაზი აქვს გასმული აგამემნონის მზრუნველობას არა მხოლოდ თავისი ლაშქარის, არამედ მძის მიმართაც. ეპოსის ბევრ მონაკვეთშია წარმოჩენილი ძმების სიყვარული: II. IV. 148- 149, IV. 169- 171, VII. 103, VII. 115- 116, X. 120- 124, X. 324 ა.შ.

⁷ ἀναξ ἀνδρῶν 3-ჯერ გვხვდება IV სიმღერაში (Hom. II. IV. 148, 255, 336), κρείων 7-ჯერ (Hom. II. IV. 153, 188, 204, 283, 311, 356, 368), δῖον (Hom. II. IV. 223) და ποιμὴν λαῶν (Hom. II. IV. 413) თითო-თითოჯერ.

აგამემნონი, როგორც ღირსეული მხედართმთავარი, აღიარებს ჯარისთვის გამხნეების დიდ მნიშვნელობას. საკუთარი სიტყვებით გამოხატავს თავის პატივისცემას თანამებრძოლების მიმართ, მაგ., იდომენევის (Hom. II. IV. 257 ა.შ.), ორი აიასისა (Hom. II. IV. 285 ა.შ.), და ნესტორის (Hom. II. IV. 313 ა.შ.) მიმართ. იგი არის ხალხთა მწყემსი (ποιμὴν λαῶν) და მისი საქციელი ჯარისკაცებისთვის ჰეროიზმის მაგალითს წარმოადგენს, თუმცა იგი ზოგჯერ კრიტიკის ობიექტიც ხდება.

აგამემნონის ჰეროიზმსა და მტრის მიმართ სიმკაცრეზე აქცენტი კეთდება, როდესაც იგი ხოცავს ძალიან ცნობილ გმირებს, მაგ., ოდიოსს, ჰალიძონების მეთაურს (Hom. II. V. 39), ელატოსს (Hom. II. VI. 33) და ადრასტოსს, რომელიც არ დაინდო მიუხედავად იმისა, რომ ვედრებით მოეხვია მენელაოსის მუხლებს (Hom. II. VI. 63). აგამემნონი ასევე ყოველგვარი ორჭოფობის გარეშე აქაველებს შორის პირველი აპირებს ჰექტორთან ორთაბრძოლას (Hom. II. VII. 162).

ბ) აგამემნონი ეჭვგარეშე მამაცი მებრძოლია, რომელსაც ძალუძს ბრძოლის ველზე გამარჯვების მოპოვება. მისი საბრძოლო უნარები გმირულ შერკინებებში შეიძლება გამოიხატოს (Αγαμέμνωνος ἀριστεία)⁸. მეორე მხრივ, ვთვლით, რომ ამ ძლიერ მეთაურს მიაჩნია, რომ მისი ძალაუფლება მუდმივად გამოცდას გადის. ჩვენი აზრით, სწორედ ამიტომ აგამემნონი ხშირ შემთხვევაში პარანოიის ზღვარზე იმყოფება, ფიქრობს, რომ მისი ადგილი და ღირსება საფრთხის ქვეშ დგას, აქედან გამომდინარე ისეთი შთაბეჭდილება გვრჩება, რომ მეფე არ არის საკუთარ თავში დარწმუნებული. მიუხედავად იმისა, რომ ის წარმატებუ-

⁸ აგამემნონის საბრძოლო სრულყოფილების როლის შესახებ იხ. Avastasiou 1995, 151 და შმდ.

ლია ბრძოლის ველზე, ამავდროულად შემინებულია და საკუთარი თავის რწმენა არ გააჩნია, ფსიქოლოგიური ზეწოლის ქვეშ იმყოფება „as the leader whose responsibilities must be borne alone, expressive of the modern military phrase, "the loneliness of command“⁹. ცხრაწლიანი ომის შემდეგ პასუხისმგებლობის შეგრძნება მატულობს მასში, როგორც ჩანს, მოთმინება და ძალა ნელ-ნელა ეწურება. ჩვენ ვიზიარებთ იმ აზრს, რომ მას ახასიათებს არასწორი გადაწყვეტილებების მიღება, თუნდაც დაფიქრებისა და ანალიზის შემდეგ, თუმცა შევეცდებით დავამტკიცოთ, რომ მისი არასწორი გადაწყვეტილებები მრავალწილად ტროას კედლებთან გამართული მრავალწლიანი ბრძოლისგან გამოწვეული, ფსიქოლოგიური ზეწოლის შედეგია.

აგამემნონის პირველი სიტყვის დეტალური შესწავლით „ილიადას“ I. 26-32 სტრიქონებში, შეგვიძლია განვმარტოთ მისი ნათქვამი და ქმედებები, მხედართმთავრის ლაშქრობასთან დაკავშირებული შიშების გათვალისწინებით. აგამემნონი თვლის, რომ მისი ძალაუფლება ეჭვქვეშ დგება, თანაც ყველა აქაველის წინაშე, ამიტომ იგი განრისხდება და აგრესიულად რეაგირებს ჯარის მოთხოვნაზე შეასრულოს ქრისესის თხოვნა. ქრისესის მოწოდება და ძღვენი¹⁰, რომელსაც სთავაზობს მეფეს, არ არის საკმარისი მეთაურის განრისხების ნეიტრალიზაციისათვის (Hom. II. I, 32). ვეთანხმებით W. Donlan-ის¹¹ მოსაზრებას, რომ აუდიტორიისთვის ასეთი ტიპის მეფე (ღმერთი), რომელიც აბ-

⁹ Donlan 1971, 113.

¹⁰ Greenberg 1993, 193 და ამავე გვერდის 1 და 2 სქოლ.: კომენტატორი ხაზს უსვამს ფაქტს, რომ „ილიადა“ იწყება და მთავრდება ვედრებისა და ძღვენის მირთმევის სცენით (ქრისე ასულისთვის - პრიამოსი გარდაცვლილი ჰექტორისთვის). ასევე აქცენტს აკეთებს იმაზე, რომ ასულის დასახსნელად ძღვენის მირთმევა უჩვეულო ქმედებაა.

¹¹ Donlan 1971, 110.

სოლუტურ დაქვემდებარებას ითხოვს, საკმაოდ ცნობილია, თუმცა, ვთვლით, რომ გმირის ასეთი უდრეკი პოზიცია, მისი სწრაფი აგრესიული რეაგირება და განრისხება, პირადი შიშების შედეგია, რადგან მას მაღალი წოდება და მნიშვნელოვანი სტატუსი გააჩნია, ასევე მას, როგორც მეთაურს, ამძიმებს ამ ლაშქრობაზე პასუხისმგებლობის გრძნობა. ვეთანხმებით E. M. Cosgrove-ის¹² მოსაზრებას, რომ აგამემნონს არ სურს ქრისეისის მამისთვის დაბრუნება, არა სიყვარულის გამო, არამედ იმიტომ, რომ ეშინია ისეთი რაღაცის დათმობა, რაც აქაველებში მას მაღალ სტატუსსა და ღირსებას სძენს, ამიტომ შემდეგში, როდესაც გაიაზრებს, რომ ქრისეისის დაკავებით მისი პოზიცია და სტატუსი საფრთხის ქვეშ შეიძლება დადგეს, თანხმდება, რომ ქალიშვილი მამას დაუბრუნოს.

შეშინებული აგამემნონი გამოკვეთილად ჩანს პირველ სიმღერაში აქაველების პირველი კრების დროს, რომელსაც აქილევესი იწვევს. ამ სცენაშიც მეთაურს ისეთი შეგრძნება უჩნდება, რომ მისი ძალაუფლება ეჭვქვეშ დგას. რას მიიჩნევს იგი საფრთხედ? პირველ რიგში იმას, რომ კრება მოიწვია აქილევესმა¹³. აქილევესი ამ სცენაში ამჟღავნებს თავის ანტაგონიზმს. სინამდვილეში, როდესაც კალქასი ითხოვს მფარველობასა და საკუთარი უსაფრთხოების გარანტიას, რადგან მისმა სიტყვებმა, შესაძლოა, ვინმეს განრისხება გამოიწვიოს, აქილევესი მთელი კრების წინაშე კალქასს მფარველობას სთავაზობს. გარდა იმისა, რომ კალქასი ნათლად ამბობს, რომ აქაველების უბედურების მიზეზი აგამემნონია, ლაშქარში შექმნილი ანტაგონისტური ატმოსფეროს გამოც აგამემნონი განრისხდება. იგი მეფეა და არასოდეს ცდება,

¹² Cosgrove 2015.

¹³ აქილევესი ორჯერ მოიწვევს კრებას I და XIX სიმღერებში.

ასევე არც სხვას აქვს უფლება თქვას, რომ იგი შეცდა¹⁴. მიუხედავად იმისა, რომ მხედართმთავარს თავის კონტროლი მართებს, ატრევსის ძე საკუთარ ემოციებს აძლევს უფლებას გაბატონდნენ მასზე (Hom. II. 1. 103- 104). იგი კალქასს უწოდებს ცუდი ამბების მისანს „μάντι κακῶν“ (Hom. II. 1. 106), რადგან არასოდეს უწინასწარმეტყველია კარგი ამბები¹⁵.

იქიდან გამომდინარე, რომ აქილევსმა ანტაგონისტური ატმოსფერო შექმნა, ხოლო აგამემნონი თავად არის ადამიანი, რომელიც ადვილად გრძნობს საფრთხეს თავისი პოზიციის გამო და თვლის, რომ მისი ღირსება ილახება, გარკვეულწილად მისი რეაქცია გამართლებულია. იგი ეჭვგარეშე რთულ მდგომარეობაში იმყოფება, თანაც ყველა დანაელის წინაშე, „ἐν Δαναοῖσι“ (Hom. II. I. 109). მან თუ არ დათმო ქრისეისი, თავის ლაშქარს საფრთხეში აგდებს და ასე რეპუტაციაც შეეღებება. მეორე მხრივ, თუ დათმობს ქრისეისს კომპენსაციის გარეშე, თავად გამოვა დამნაშავე, ასე საკუთარ შეცდომას აღიარებს კრების წინაშე. ეს მისთვის ღირსების საკითხია და ამიტომ ითხოვს ახალ ძღვენს (Hom. II. I. 106- 109) ჯიუტად იმ ძღვენის სანაცვლოდ, რაც მან უნდა დათმოს.

W. Donlan-ს¹⁶ ვეთანხმებით, რომ აგამემნონი ამ მომენტში საკუთარი თავის კონტროლის ზღვარზეა. მას არც საკუთარი შეც-

¹⁴ Donlan 1971, 110.

¹⁵ კაკრიდისის მოსაზრების მიხედვით, აქ იგულისხმება ავლისში მომხდარი ამბები და იფიგენიას მსხვერპლშეწირვა. ჰომეროსი „ილიადაში“ აღარ იმეორებს იფიგენიას მსხვერპლშეწირვის ამბავს, თუმცა კომენტატორი თვლის, რომ მისთვის ეს ამბები ცნობილია და ამით ამართლებს აგამემნონის კომენტარს კალქასის ცუდი მისწობის თაობაზე, რადგან მან აუწყა ღმერთების ნება - იფიგენია მსხვერპლად შეეწირათ. [Κακριδής, I. Θ. (1986) 85 ტომ. 5].

¹⁶ Donlan 1971, 111.

დომის აღიარება და არც აქილევსთან დაპირისპირება სურს (Hom. II. I. 140). სინამდვილეში იგი ყველანაირად ცდილობს, თავი აარიდოს ყოველგვარ დაპირისპირებას. აქილევსის ნეგატიური მიმართებები „Ἀτρέϊδῃ κῦδιστε, φιλοκτεανῶτατε πάντων“ (Hom. II. I. 122)¹⁷, რომელიც ეხება აგამემნონის სიხარბეს, საფრთხისა და ანტაგონიზმის გრძნობის გამძაფრებას იწვევს მეფეში, რაც იმისკენ უბიძგებს, რომ სანაცვლოდ მოითხოვოს აქილევსის ან აიასის ან ოდისევსის ნადავლი (Hom. II. I. 138). თუ ყურადღებით დავაკვირდებით ტექსტს, საუბარი, თუ რომელ ძღვენს აიღებს აგამემნონი, სამად არის დაყოფილი: (α) ἔμοι γέρας ἀτίχ' ἔτοιμάσατ' ὄφρα (Hom. II. I. 118), (β) ἢ τεὸν ἢ Αἴαντος ἰὼν γέρας, ἢ Ὀδυσῆος (Hom. II. I. 138) და (γ) αὐτὸς ἰὼν κλισίην δὲ τὸ σὸν γέρας (Hom. II. I. 185).

N. A. Greenberg¹⁸ და W. Donlan¹⁹ ამ მომენტებში აღიარებენ აგამემნონის უნარს, უკან დაიხიოს, ა) როგორც ლიდერმაც და ბ) როგორც გმირმაც. N. A. Greenberg ყურადღებას ამახვილებს იმაზე, რომ აგამემნონი არის ლიდერი, რომელსაც საკუთარი თავის რწმენა არ გააჩნია და მუდამ სურს, რომ თავისი ძალაუფლების ასპარეზი დაადგინოს, თუმცა ყოველთვის იტოვებს იმის შესაძლებლობას, რომ თავისი გადაწყვეტილება შეცვალოს. იგივე ხდება (ა) და (ბ) შემთხვევაშიც, ამიტომ იგი ცვლის გადაწყვეტილებას ქრისეისის უკან დაბრუნებაზე და სანაცვლოდ მხოლოდ ახალი ძღვენის მირთმევას ითხოვს. როდესაც აქილევსი ყოველგვარ კომპრომისზე უარს აცხადებს და აგამემნონის სიხარბეზე აკეთებს აქცენტს, იმუქრება, რომ წავა და ფთიაში დაბ-

¹⁷ აგამემნონის სიხარბეს თერსიტესიც აღნიშნავს (Hom. II. II. 225-242).

¹⁸ Greenberg 1993, 198-199.

¹⁹ Donlan 1971, 111.

რუნდება, მაშინ აგამემნონი კონტროლს კარგავს (გ). მას აღარ შეუძლია რისხვა დაიოკოს და სანაცვლოდ აქილევისთვის ბოძებულ ბრისეისს მოითხოვს (Hom. II. 1. 173 - 185).

„Despite his selfish disregard for the feelings of others, it is clear from this confrontation that Agamemnon understands the art of political compromise; he does possess statesmanlike qualities even in his initial anger concern for the army was uppermost in his mind (I.116-17). But his sense of responsibility to the people conflicts with his obsession over position and dignity, and, ultimately, it is the latter that dominates“²⁰.

ვეთანხმებით მოსაზრებას, რომ ეს ყველაფერი აგამემნონისთვის ღირსების საკითხია (Hom. II. I, 174- 175, I, 185- 187). ვთვლით, რომ ანტიკურ ტექსტში აგამემნონის მიერ გამოყენებული ფრაზები „τιμήσῃσι“ (I. 175), „ἔχθιστος ... διοτρεφέων βασιλῆων“ (I. 176), „φέρτερός εἰμι σέθεν“ (Hom. II. I.186), უფრო და უფრო ხშირად გვხვდება, რამაც გამოიწვია გმირის რისხვა, მისი პოზიციის და იმის შეურაცხყოფა, რასაც იგი წარმოადგენს. ამ შეურაცხყოფაზე აგამემნონი ასევე საუბრობს ნესტორთან და იმეორებს, რომ აქილეესმა მისი ღირსება შელახა, რადგან საკუთარი თავის წარმოჩენა მოისურვა, როგორც აგამემნონზე უკეთესისა და ძლიერისა (Hom. II. I. 287-289: πάντων μὲν κρατέειν ἔθελει, πάντεσσι δ' ἀνάσσειν, / πᾶσι δὲ τημαίνειν).

დაპირისპირების სცენა შეკითხვით სრულდება (თუ ჩავთვლით რომ შეკითხვაა), რომელსაც აგამემნონი უსვამს აქილეე-

²⁰ Donlan 1971, 111.

სს და მკვლევრების ნაწილს მიზნია, რომ ეს უბრალოდ რიტორიკული შკითხვაა (Hom. *II*. I. 290-292)²¹.

εἰ δὲ μιν αἰχμητῆν ἔθεσαν θεοὶ αἰὲν ἔόντες
 τοῦνεκά οἱ πορθέουσιν ὄνειδεα μσθήσασθαι;
 Τὸν δ' ἄρ' ὑποβλήδην ἡμειβετο δῖος Ἀχιλλεύς·

R. J. Rabel (1991) ამ სამი სტრიქონის მთავარი განმარტებების სინოპსისს აკეთებს და თავად მოგვახსენებს, რომ მიუხედავად სხვადასხვა მკვლევრის მიერ გაკეთებული განმარტებებისა „no one has considered that the difficulty may be a product of the poet's intention, and as such is a reflection of the crisis of communication that marks the breakdown of the assembly. For the 'stage-direction' introducing Achilles' final speech in the assembly says that the hero interrupted (ὑποβλήδην, Hom. *II*. I. 292) the king“. იგი აგრძელებს თავის მოსაზრებას „Agamemnon's final speech is the shortest within the assembly and lacks even a semblance of coherence, consisting merely of a brief flurry of three largely unconnected and even contradictory units of thought“²². ვინ აღიარებს რომ აგამემნონს გონებას რისხვა უბინდავს? მკვლევრის აზრით, აგამემნონის არაადეკვატური არგუმენტაცია, აქილევსის გადაწყვეტილებას ხსნის, რომ მეფის საუბარი შეეწყვიტა. ასევე ხაზს უსვამს, რომ „ილიადაში“ ეს არ ხდება ხშირად, რადგან გმირები ასრულებენ თავიანთ სათქმელს, თერსიტესაც კი არ აწყვეტინებენ საუბარს, რომელიც აგამემნონს შეურაცხყოფას აყენებდა²³.

²¹ Rabel 1991, 104 და ა.შ. O Richmond Lattimore assumes that the sentence is declarative, not a question (Lattimore, R. A. tr. (1951).

²² Rabel 1991, 105 და 106 შენ. 9.

²³ Rabel 1991, 105 და 106 შენ. 8.

W. Donlan-ის²⁴ მიხედვით, ამ სცენაში ბრისეისის წამოყვანა და მუქარები, რომელსაც იგი წარმოთქვამს მის სასოწარკვეთილებას გამოხატავს, იგი ამით ცდილობს საკუთარი შიშები დამალოს. ვეთანხმებით მოსაზრებას, რომ აგამემნონს არ ძალუძს სიტუაციის გაკონტროლება და მასზე ზეგავლენის მოხდენა²⁵. ამის გამო მისი ფიქრები მოკლებულია ლოგიკას და მისი ბოლო სიტყვა კრებაზე ამიტომ არის ასეთი მოკლე. G. S. Kirk-იც აღნიშნავს, რომ „those who are angry never think they have spoken at sufficient length“²⁶. აგამემნონი პირველი სიტყვის დროს განრისხებულია, რაც არ აძლევს საშუალებას თავისი ფიქრები დააღაგოს და ამიტომ აქილევსისა და ნესტორის წინაშე ცუდ ორატორად გვევლინება²⁷.

ჰომეროსი აგამემნონს აკისრებს სრულ პასუხისმგებლობას ქრისესის გამოსასყიდზე უარის თქმასა და აქილევსთან კონფლიქტზე. N. A. Greenberg-ი²⁸ აღნიშნავს, რომ ამ ორ სცენაში არ არსებობს მითითება პოეტის მიერ ღვთაებრივ ჩარევაზე (ქრისესთან საუბრის სცენა - აქილევსთან დაპირისპირების სცენა). აგამემნონი სრულიად დამოუკიდებლად მოქმედებს და ამიტომ იღებს მთელ პასუხისმგებლობას. დამატებით გვახსენებს, რომ რამდენეჯერაც ჰომეროსს სურს, რომ რომელიმე გმირს ააცილოს პასუხისმგებლობა, ღვთაებრივი ზეგავლენის ქვეშ აყენებს, თუმცა აგამემნონის შემთხვევაში ეს არ ხდება. აგამემნონი და-

²⁴Donlan 1971, 111.

²⁵ ადამიანებს, რომლებსაც საკუთარ შესაძლებლობებში ეჭვი ეპარებათ, რთულ მდგომარეობაში შიში იპყრობთ და მხდალები ხდებიან, ასეთი ადამიანები წინააღმდეგობებს აღიქვამენ, როგორც საფრთხესა და გადაულახავ პრობლემას.

²⁶ Kirk 1962, 82.

²⁷ Martin 1989, 118.

²⁸ Greenberg 1993, 194 და შმდ.

მოუკიდებლად მოქმედებს, ყოველგვარი ღვთაებრივი ჩარევის გარეშე.

„Divinities do not intervene in all human actions, only in some of them, and this seems to be a matter of artistic choice on the part of Homer. The omission of such an external intervention does not constitute an emphatic declaration that the character is fully responsible and fully culpable (it may well be that the Homeric epic does not admit such an absolute ethical stance), but it does not explicitly exclude that possibility. Homer has divinity inspire Achilles to call the assembly (I.55) and Athena persuades him not to kill Agamemnon on the spot (I.188-218), but Agamemnon is pictured as capable of dishonoring the priest Chryses all on his own and, similarly, Agamemnon engages in the subsequent quarrel with Achilles without divine interference. To be sure, he will later claim some sort of external interference, but we are not given in the here and the now the immediate assurance offered in a description or statement by the narrator voice; we are left free to disbelieve or discount Agamemnon's later claim“.²⁹

მეორე სიმღერაში აგამემნონის პირადი შიშები უფრო გაძლიერდება. აქილევსთან კონფლიქტის შემდეგ მნიშვნელოვნად ელახება ღირსება და გრძნობს, რომ სხვების პატივისცემას კარგავს. აქილევსის შემდეგ სხვა აქაველებიც ბედავენ მასში ეჭვი შეიტანონ და გააკრიტიკონ.

იმას თუ რამდენად მოახდინა ზეგავლენა მის შიშებსა და მათ გაძლიერებაზე აქილევსთან დაპირისპირებამ, ვეთანხმებით E. Voegelin-ს და W. Donlan-ს³⁰, ეს ყოველივე ჩანს ზევსის მიერ გა-

²⁹ Greenberg 1993, 194-195.

³⁰ Voegelin 1957, 80 -81 და Donlan 1971, 111.

მოგზავნილ ენიგმატურ სიზმარში და აგამემნონის განმარტებაში (Hom. *Il.* II. 36- 38). აგამემნონი არასწორად განმარტავს ἰσχυρὸν ὄνειρον ან უბრალოდ მას სურს რომ ამ სიზმრის სჯეროდეს და მიიჩნიოს, როგორც ტროას დაცემის სასურველი დღის დადგომის ნიშანი³¹. ვთვლით, რომ სიზმრის არასწორ განმარტებას მისი პირადი შიშებისა და წინა დღით აქილევსთან დაპირისპირების გამო აკეთებს. მისმა ეგოიზმმა მნიშვნელოვანი დარტყმა მიიღო, მას არ ძალუძს ლოგიკურად აზროვნება, არ გააჩნია ფსიქიკური ძალა და გამძლეობა და სურს, რომ ლაშქრობა დასრულდეს. იგი გრძნობს, რომ ვერ გაუმკლავდება მარტო, აქილევსის გარეშე, ამ მისიას.

„In his state of deep anxiety, buffeted both by the ego-shattering experience of Achilles' attack and "burdened with counsels and responsibilities for a people and cares so numerous" (24-25) he has become the victim of his own wish-fulfilment“³².

ამ ხმაურთან საყოველთაო კრებაზე (Hom. *Il.* II. 87-100), აგამემნონი განაცხადებს თავის გადაწყვეტილებას, სამშობლოში დაბრუნდნენ, რადგან ომი ცხრა წელი გრძელდება შედეგის გარეშე. აქაველები დაყოვნების გარეშე, სიხარულითა და ყიჟინით ხომალდებისაკენ გაიქცევიან. ამდენწლიანი ომის შემდეგ და თანაც აქილევსის მონაწილეობის გარეშე, ვფიქრობთ, აგამემნონი უნდა მიხვედრილიყო, რომ აქაველებს ასეთი რეაქცია ექნებოდათ. საკითხავია, თუ რამდენად ბრძნული გადაწყვეტილებაა, რომ მხედართმთავარმა ჯარს ასეთი გამოცდა მოუწყო. რამდენად ეთანხმება მისი ასეთი იმიჯი დინამიკური მხედარ-

³¹ ჰომეროსი მას ჩვილ ბავშვს უწოდებს სიზმრის ასეთი განმარტებისთვის: „νῆπιος, ὁσδὲ τὰ ἄρα Ζεὺς μῦθετο ἔργα“ (Hom. *Il.* I. 38).

³² Donlan 1971, 111.

თმთავრის იმიჯს? W. Donlan-ის³³ მიხედვით, აგამემნონს უნდა სცოდნოდა როგორც კარგ მხედართმთავარს, რომ ჯარს ასეთი რეაქცია ექნებოდა, თუმცა მისი საქციელი შეგვიძლია განვიხილოთ, როგორც ფსიქოლოგიური ზეწოლის შედეგი. საკუთარ უნარებში (საკუთარ ეფექტურობაში) ურწმუნოების გამო აგამემნონს არ შეუძლია გაუმკლავდეს სტრესს და სწორად შეაფასოს სიტუაცია. მისი სისუსტე სწორედ იმაშიც ჩანს, რომ იგი არაფერს აკეთებს, რომ ჯარს ხელი შეუშალოს. ამ რთულ მდგომარეობაში რეაგირებას ახდენს არა აგამემნონი, არამედ ოდისევსი, რომელიც ათენას ჩაგონებით ცდილობს დააკავოს აქაველები და კრებაზე დააბრუნოს. აგამემნონი დიდხანს უმოქმედოდ³⁴ რჩება. საკითხავია, რატომაა მიმართული ათენას ღვთაებრივი ჩარევა ოდისევსისკენ და არა აგამემნონისკენ?³⁵

სიმშვიდის დამყარების შემდეგ ახალი კრების დროს, ერთ-ერთი ჯარისკაცი, თერსიტესი, უპირისპირდება აგამემნონს და ჯარის დისციპლინას ეჭვქვეშ აყენებს. ეს სცენა ძალზე საინტერესოა თუმცა ამ ეტაპზე ჩვენ არ შევჩერდებით თერსიტესის რეაქციაზე, რომლის შესახებაც ბევრი რამ არის თქმული³⁶. ამ სცენაში ჩვენ გვინტერესებს აგამემნონის რეაქცია, უფრო სწორად, მხედართმთავრის რეაქციის არარსებობა იმ ყველაფერზე, რასაც აბრალებენ. თერსიტესის სცენაში აგამემნონი კვლავ პასიური რჩება და რთულ ვითარებას კიდევ ერთხელ ოდისევსი ანეიტ-

³³ Donlan 1971, 112.

³⁴ ოდისევსი ხელში იღებს კვერთხს, ძალაუფლების სიმბოლოს ასე თუ ისე ახერხებს ჯარი კრებაზე დააბრუნოს.

³⁵ შესაძლოა, ესეც მიგვანიშნებდეს აგამემნონის არასტაბილურ ფსიქიკურ მდგომარეობაზე და იმ ზეწოლაზე, რასაც გმირი გრძნობს ამ სცენაში? თუ გამოვრიცხავთ ἰσχυρὸν ἄνευρον, რომელიც ზევსმა მოუვლინა, აგამემნონი არის გმირი, რომლის გადაწყვეტილების მიღებაში ნაკლებად ერევიან ღმერთები.

³⁶ Στάμους 2006; Κοκονιός 2013.

რალეხს. საკადრის პასუხს სცემს თერსიტესს ჯერ სიტყვიერად და შემდეგ კვერთხის ჩარტყმით. შემდეგ საქმეში ერთვებიან ოდისევსი და ნესტორი, რომლებიც ცდილობენ აღადგინონ ჯარის თავდაჯერებულობა, თუმცა აგამემნონი ამ სცენაში საერთოდ აღარ მონაწილეობს. აგამემნონი დაახლოებით 230 სტრიქონის განმავლობაში რჩება უმოქმედოდ. მხოლოდ ბოლოში, როდესაც უკვე აღდგება სიმშვიდე კვლავ გამოვა სიტყვით (Hom. *II*. II 370- 393).

W. Donlan-ისთვის³⁷ აგამემნონის სიტყვა საინტერესოა, რადგან გვიმჟღავნებს, რა აწუხებდა მხედართმთავრის ფიქრებს ამდენი ხანი, რატომ არ ჰქონდა მას არანაირი რეაგირება.

„Μα ο γιος του Κρόνου πίκρες μου 'δωκεν ο βροντοσκουταράτος σε ξεσυνέριες ανωφέλευτες κι αμάχες ρίχνοντάς με. Έτσι ο Αχιλλέας κι εγώ επιαστήκαμε για μια κοπέλα τώρα με άσκημα λόγια, όμως εθύμωσα πρώτος εγώ μαζί του. Μ' αν πάλε κάποτε μοιιάσουμε, δε θα μπορέσουν τότε οι Τρώες ουδέ στιγμή από πάνω τους τη σφοδρά να διώξουν“ (Hom. *II*. II. 375- 380).

მის სიტყვაში დომინირებს ტროას დაპყრობაზე ფიქრები და აქილევსთან დაპირისპირება. პასუხისმგებლობას აკისრებს ზევსს, რომელიც ქალის გამო „ἀπρήκτους ἔριδας καὶ νεΐκεα“ აგამემნონს უბედურებას უგზავნის და ამაო კამათსა და შულლს აწყობინებს (Hom. *II*. II. 376). თუმცა აქილევსთან კონფლიქტიდან ერთი დღის შემდეგ თავადაც აღიარებს, რომ მასაც მიუძღვის წვლილი ყოველივე ამაში. „ἐγὼ δ' ἦρχον χυλεπαίνων“ (Hom. *II*. II. 378).

საინტერესოა W. Donlan-ის³⁸ შენიშვნები ამ მონაკვეთის შესახებ: „By this point in the poem the essentials of Agamemnon' s

³⁷ Donlan 1971, 112

psychological make-up are evident: anxiety, self-doubt, guilt. Secondary characteristics like touchy pride and violent anger are now seen as manifestations of a basic insecurity. It remains now for the poet to flesh out the character with further revealing touches and to explore in greater detail the manifestations of the king's problems of self-identity, and his slow progress towards self-awareness“.

მეფის შინაგანი კონფლიქტი და მისი პასუხიმგებლობის გრძნობა ჩანს ასევე IV სიმღერაში. აგამემნონს პასუხისმგებლობის გრძნობა არა მხოლოდ ლაშქრის მიმართ, არამედ ძმის, მენელეაოსის მიმართაც აწუხებს. პირველად ვხედავთ აგამემნონს, როგორც ძმას, რომელიც დელავს უმცროსი ძმის უსაფრთხოებაზე, როდესაც იგი დაშავდება ბრძოლის ველზე (Hom. II. IV. 148-149). იგი მხოლოდ მაშინ წყნარდება, როცა ხვდება, რომ მენელეაოსის ჭრილობა არ არის სახიფათო. ასევე იგი გადმოგვცემს იმ ტკივილს, რომელსაც იგრძნობდა მენელეაოსის ტროაში დაღუპვის შემთხვევაში (Hom. II. IV. 169-171). ვთვლით, რომ ძალიან საინტერესოა აგამემნონის ვარაუდები იმ ბრალდებების შესახებ, რომლებიც ექნება საბერძნეთში მენელეაოსის გარეშე დაბრუნების შემთხვევაში (Hom. II. IV. 180- 182)³⁹. ასეთი ვარაუდების მიღმა იმალება მხედართმთავრის მზრუნველობა ძმაზე, მისი შიშები და დანაშაულის გრძნობა. მას არ ამძიმებს მხოლოდ ძალაუფლება და საკუთარ ხალხზე ზრუნვა, არამედ მენე-

³⁸ Donlan 1971, 112.

³⁹ „και πίσω εγύρισε στο σπίτι του, στο πατρικό του χόμα με άδεια καράβια, τον πολέμαρχο Μενέλαο παρατώντας“. Αυτά θα πει, μα εμένα ας άνοιγαν η γης να με πλακώσει (Hom. II. IV. 180-182).

ლაოსის მიმართ პასუხისმგებლობაც. ძმის მიმართ სიყვარული ეპოსის სხვა პასაჟებშიც არის წარმოჩენილი⁴⁰.

ჩვენი გმირის დახასიათება გრძელდება IX სიმღერაში, რომელშიც აგამემნონი წარმოჩენილია ვითარცა იმედგაცრუებული და სასოწარკვეთილი. იგი მძიმე გულით მოიწვევს კრებას და აქველებს შესთავაზებს დაასრულონ ლაშქრობა და დაბრუნდნენ სამშობლოში (Hom. II. IX. 26-28). მის შეთავაზებაზე უარს იტყვიან და ნესტორი თანამბრძოლებს რჩევას მისცემს, აქილევსთან გააგზავნონ ელჩობა თხოვნით, რომ ბრძოლას დაუბრუნდეს. აქილევსის გარეშე ბრძოლის მეორე დღესვე, აგამემნონს სურს, რომ აქილევსს უბოდოს უამრავი საჩუქარი - ოქრო, ძვირფასეულობა, ცხენები, მონა ქალები და ასევე პირობას დებს, რომ როდესაც დაბრუნდებიან საბერძნეთში, ერთ-ერთ მის ქალიშვილს აქილევსს გააყოლებს ცოლად, რომელიც თავად აქილევსს მოეწონება და დაუთმობს პილოსის საზღვრებთან შვიდ ქალაქს. აღიარებს საკუთარ შეცდომას აქილევსის წინაშე

⁴⁰ ა) „ილიადა“ VII. 103 და შმდ. სიმღერაში აგამემნონი მენელაოსს იხსნის სიკვდილისგან და თავად სურს ჰექტორთან ორთაბრძოლა. მისი მფარველობითი ხასიათი მყდვენდება მაშინ, როდესაც ძმას მოუწოდებს, რომ უკან დაიხიოს და სხვა აქველებთან დაჯდეს: „Μα τώρα εσύ με τους συτηρόφους σου για σύρε να καθίσεις, κι άλλον πολέμαρχο θ' ασκώσους με να μετρηθεί μαζί του“ (Hom. II. VII. 115- 116).

ბ) „ილიადა“ X. 239-ში იგივე მიზნით შესთხოვს დიომედესს ბრძოლაში პარტნიორად მენელაოსი აიროჩიოს, რადგან შიშობს მის უსაფრთხოებაზე: „Ξείσειεν δὲ περὶ ξαθῆν Μενελάω“ (ილიადა X. 240).

გ) ძმების ურთიერთობის განხილვისთვის საინტერესოა ასევე „ილიადა“ X. 120-124 სტრიქონები: „πολλὰκι γὰρ μεθίει τε καὶ οὐκ ἐθέλει πονέεσθαι οὐτ' ὄκρω εἶκων οὐτ' ἀφραδίῃσι νόοιο, ἀλλ' ἐμέ τ' εἰσορῶν καίεμῃν ποτιδέγμενος ὄρμην. νῦν δ' ἐμέο πρότερος μάλ' ἐπέγρευτο καὶ μοι ἐπέστη. Μετάφραση: თი ძეიჯეი ანამელია კი აπᾶνω του καμιά δουλειά δεν παίρνει. Ὁχι γιατί 'ναι ὀκνός για του 'λειψεν η γνῶση, μόνο θέλει εγώ ν' αρχίζω πρώτος πάντα μου, και με κοιτάει στα μάτια“ და „ილიადა“ X. 234 ა.შ. ორივეშია წარმოჩენილი ძმების სიყვარული და ფაქტი, რომ აგამემნონს ესმის, რომ მენელაოსს გააჩნია ნაკლოვანებებიცა და სისუსტეებიც.

და მზად არის გააკეთოს ყველაფერი, რაც საჭიროა, რომ მდგომარეობა გამოასწოროს „ἀλλ' ἐπεὶ ἀσάμην φρεσὶ λευγαλέησι πιθήσας, ἄψ ἐθέλω ἀρέσαι δόμεναι τ' ἀπερείσ' ἄποινα“ (Hom. *II. IX. 119- 120*)⁴¹.

აგამემნონის ეს იმიჯი წინააღმდეგობაში მოდის მის იმიჯთან „ილიადას“ დასაწყისში. საინეტერესოა W. Donlan-ის⁴² კომენტარიც, რომელიც თვლის რომ აგამემნონი ფსიქოლოგიური განვითარების ეტაპზე იმყოფება, რაც საშუალებას აძლევს შინაგანი მე შეიცნოს და ამიტომ შეუძლია ეგოიზმი და თავმოყვარეობა დაივიწყოს ზედმეტი ფიქრის გარეშე. ამიტომ აქილევსის მიმართ შეთავაზება არა მხოლოდ საკმარისია არამედ ზედმეტიც⁴³. მხოლოდ მისი სიტყვის ბოლოს ჩანს მისი პირვანდელი პატივმოყვარეობა, როდესაც კრებას შეახსენებს მის წოდებას, პოზიციასა და ასაკს (Hom. *II. IX. 157- 161*).⁴⁴

აქილევსი სასტიკ უარს განაცხადებს და საჩუქრებს უკან დააბრუნებს. O R. J. Rabel ეთახმება Martin and Michael Lynn-George-ს და ხაზს უსვამს ამ სიმღერის დრამატულობას „results from Achilles' active pillaging of vocabulary and forms from the

⁴¹ განმეორების ეპიკური ფორმულის წყალობით იმ საჩუქრების ჩამონათვალი, რომლებიც მზად არის აგამემნონმა აქილევსს უბოძოს „ილიადა“ IX. 119-161 სტრიქონებშია ნახსენები და შემდეგ ოდისევსი ახსენებს „ილიადა“ IX. 260-301. სტრიქონებში იხ. Nagy 2004, 145-148 განმეორების ტექნიკის კომენტარების სანახავად (long and illustrative example of the reported message).

⁴² Donlan 1971, 113.

⁴³ აღსანიშნავია, რომ შეთავაზებაში არ შედის მხოლოდ მატერიალური საჩუქრები, არამედ პირობაც, რომ აქილევსი მისი სიძე გახდება, საიდანაც ჩანს, რომ ორესტესის მსგავსად სცემს პატივს აქილევსსაც (Hom. *II. IX. 142*).

⁴⁴ „Αὐτά θὰ τοῦ 'δῖνα, ἀν τῆ μάνητα σκοιάσει. Μ' ἀς μερῶσει! Ὁ Ἄδις μονάχα μένει ἀμῆρωτος κι ἀλύσιτος, γιὰ τοῦτο πιότερο ἀπ' ὄλους τοὺς ἀθάνατους τοῦ 'χουν οἱ ἀνθρώποι ἀμάχη. Ἀς κάνει τώρα το χατίρι μου, τι πιο τρανός λογιέμαι ρήγας εἶγ, κι ἀν πεις τὰ χρόνια μου, περνοῦνε τὰ δικά του“ (Hom. *II. IX. 157- 161*).

king's list of gifts, his citation and displacement of Agamemnon's words in order to contest and finally to reject their claims“⁴⁵. იგი ასევე აქცენტს აკეთებს აქილევსის ანტაგონისტურ ხასიათზე აგამემნონის მიმართ და აცხადებს „Yet Achilles' strategy within the privacy of his shelter in Book 9 only continues on a grander scale his pointed and public ridicule of the king in the assembly of Book 1“. O. W. Donlan-ის⁴⁶ მოსაზრებით, აქილევსის უარმა აგამემნონის სიდიადე გამოკვეთა და აგამემნონის სასარგებლოდ იმოქმედა. ამ მომენტში, დამცირების დროს, აქილევსის რისხვა და ἄπῃ, აგამემნონზე დიდია და ეს ხდის მხედართმთავარს უფრო მოსაწონს.

ბრძოლის მესამე დღეს აგამემნონი იმარჯვებს ბრძოლის ველზე, სადაც ჩანს მისი სიმამაცე და საბრძოლო უნარი (სიმღერა XI). სიმკაცრე, რომელსაც აგამემნონი იჩენს XI სიმღერაში, მიუთითებს იმაზე, რომ მხედართმთავარი დიდი ზეწოლის ქვეშ იმყოფება და სასოწარკვეთილია. პირადი წარუმატებლობის შეგრძნებით გამოწვეული რისხვა თავის მოწინააღმდეგეებზე გადააქვს⁴⁷.

სასოწარკვეთილი და იმედგაცრუებული აგამემნონის შთაბეჭდილებას „ილიადას“ XIV სიმღერაც გვიტოვებს. ამ სიმღერაში აგამემნონი შესთავაზებს ლაშქარს (უკვე მეორედ) დატოვოს

⁴⁵ Rabel 1991, 107.

⁴⁶ Donlan 1971, 113.

⁴⁷ W. Donlan-ისგან (1971) განსხვავებით S. E. Bassett-ი (1934) არგუმენტებით ამტკიცებს, რომ „ილიადა“ XI სიმღერაში აგამემნონის წარმატება სხვა გმირების წარმატებაზე დაბლა დგას. ხაზს უსვამს აგამემნონის ბძოლის ველზე დაჭრის (სტ. 233 Ἄτρεΐδης μὲν ἄμαρτε) და გასვლის ფაქტს (სტ. 267 და ა.შ.) ტკივილის გამო. კომენტატორის მიხედვით, ჰომეროსი აგამემნონის წარმატებით არ ცდილობს დაამტკიცოს მისი სიდიადე, არამედ პირიქით სურს გვაჩვენოს მისი, როგორც მებრძოლის სიმდაბლე. იგივე ხდება „ილიადა“ XXIII სიმღერაში, სადაც აქილევსის კომენტარს ირონიულს უწოდებს.

ტროა და სამშობლოში დაბრუნდეს (Hom. II. XIV. 80-81). ეს შეთავაზება, მიუხედავად იმისა, რომ მეორედ ხდება დიდ გაკვირვებას იწვევს, რადგან თავად მეთაურის მიერ არის გაკეთებული. ნათელია, რომ ამდენწლიანმა ომმა დააღალა და პასუხისმგებლობამაც დაამძიმა, ამიტომ სურს აგამემნონს, რომ ეს პასუხისმგებლობა და ტვირთი მოიშოროს. W. Donlan-ს⁴⁸ დავეთანხმებით, რომ ეპიკური განმეორების მექანიზმი პოეტის მიერ გამოიყენება, რათა გამოკვეთილად გვაჩვენოს გმირის უუნარობა, სხვა გამოსავალი იპოვოს. საბოლოოდ მის შემოთავაზებას, დატოვონ ტროა, შეეწინააღმდეგება ოდისევსი.

XIX სიმღერაში აგამემნონის იმიჯი უკვე ძალიან შეცვლილია პირველ სიმღერაში მის იმიჯთან შედარებით. აქილევსი კვლავ იწვევს კრებას (პირველად ეს გააკეთა პირველ სიმღერაში), რათა აუწყოს აქაველებს, რომ ბრძოლას უბრუნდება, ივიწყებს რისხვას და აგამემნონს სთხოვს ჯარის ორგანიზება მოახდინოს, რადგან ეჩქარება შური იძიოს პატროკლოსის სიკვდილისთვის. აგამემნონი მას პასუხს მიუგებს წამოდგომის გარეშე, როგორც საერთოდ სჩვევიათ (Hom. II. XIX. 76-77)⁴⁹. მეთაური, ჩვენი აზრით, ამ ყველაზე დიდ (66 სტრიქონი) და ორატურული თვალსაზრისით საუკეთესო სიტყვაში, თავს დამნაშავედ აღიარებს და მონანიებას გამოხატავს. საინტერესოა მეფის ეს სიტყვა, რადგან პოემაში უკანასკნელია და მოითხოვს დეტალურ განხილვას⁵⁰.

⁴⁸ Donlan 1971, 113

⁴⁹ Rabel 1991, 109 შმდ. XIX 77 სტრიქონის კომენტარისთვის „ἀπὸθην ἐξ ἔθροϋ, οὐδ' ἐν μέσσοισιν ἀναστᾶς“.

⁵⁰ Taplin 1990, 77.

არსებობს მიზეზი, თუ რატომ გამოიწვია ამ სიტყვამ მეცნიერების ასეთი ინტერესი და კომენტარებით აღჭურვა⁵¹.

არ შეიძლება არ შევადაროთ აგამემნონის მოსანანიებელი სიტყვა აქილევსის შესაბამის გამოსვლასთან კრებაზე (Hom. II. XIX. 56-73). ერთადერთი განსხვავება მათ შორის არის მოცულობა, აქილევსის სიტყვა 17 სტრიქონიანია, ხოლო აგამემნონის 66 სტრიქონიანი. ასევე საყურადღებოა ამ პასაჟში გამოყენებული მიმართვები. აქილევსი აგამემნონს მიმართავს, როგორც „Ἀτρεΐδῃ“ და იმის შემდეგ, რაც აღნიშნავს, რომ არგიველებს მუდამ ემახსოვრებათ მათი კონფლიქტი, შესთავაზებს დაივიწყონ ყველაფერი, რადგან მდგომარეობა ასე მოითხოვს, თუმცა, ფაქტობრივად, არ იხდის ბოდიშს (Hom. II. XIX. 66). რისხვის თემა ორ სტრიქონში სრულდება და სთხოვს აგამემნონს ტროელებთან ბრძოლა განაახლოს.

„In contradistinction to Book I, Agamemnon is permitted to speak at length. His normal hesitation and nervousness are compounded, I suspect, by the memory of the last occasion on which he confronted Achilles. Hence, his pronounced tendency to awkward parataxis begins to express itself once again in a flurry of seemingly repetitive generalizations, retracing the same ground, until finally the speech restates and develops its major point through illustrative parable and paradigm. We must note, however, that the difficulties of interpretation that surround both the narrator's introduction to the speech, beginning at line 76, and the exordium of the speech itself, are re-

⁵¹ Rabel 1991 პასაჟის კომენტარების სანახავად და I და XIX სიმღერების შედარებისთვის აგამემნონის მონანიების დეტალური განხილვისთვის.

solved when we see here Agamemnon's reactions to the traumatic close of the assembly in Book 1⁵².

აგამემნონი თავის სიტყვაში მიმართავს დანაელებს და არა აქილევეს „ὦ φίλοι ἦρωες Δαναοὶ θεράποντες Ἴαριος“⁵³. შემდეგ განაცხადებს „ἐγὼ δ' οὐκ αἴτιός εἰμι“ (Hom. II. XIX. 86), არამედ ზევსმა, მოირამ (ზედისწერამ) და ერინიებმა „φρεσὶν ἔμβαιον ἄγριον ἄτην“ (Hom. II. XIX. 88). მომნანიებელი განაცხადებს, რომ ატე (Ατη) ზევსის შვილია და თავად ზევსიც კი დაუბრმავებია წარსულში. შემდეგ იხსენებს ჰერაკლესთან დაკავშირებულ ამბებს და საბოლოოდ ამბობს, რომ თავადაც დაბრმავდა, მაგრამ ახლა მზად არის გამოსაწოროს ყველაფერი „επανορθῶσει οὐ δυνάμην λελαθῆσθ' Ἰατρὸς ἢ πρῶτον ἀάσθην. ἀλλ' ἐπειδ' ἀσάμην καὶ μευ φρένας ἐξέλετο Ζεὺς, ἄψ' ἐθέλω ἀρέσαι, δόμεναί τ' ἀπερείσι' ἄποινα“ (Hom. II. XIX. 136-138). მზად არის უბოდოს აქილევეს ის საჩუქრები, რომლებსაც წინა დღეს დაჰპირდა ელჩობისას ოდისევსი⁵⁴.

⁵² Rabel 1991, 109.

⁵³ საყურადღებოა ასევე აგამემნონის თხოვნაც: „σωστό ν' ακούτε αὐτόν που ασκώνεται, να μην τον σταματάτε στη μέση παίζοντας· αλλιῶτικα κι ο πιο καλὸς σαστίζει. Ὅταν πολλοὶ φωνές ασκώνετε, κανένας πῶς ν' ακούσει; πῶς ν' ακουστεί; ἡ φωνή του χάνεται, και δυνατὰ ας φωνάζει“ (Hom. II. XIX. 79- 82). ასეთი ხელის ჩაქნევა შეეფერება აუდიტორიას, რომელიც არ უსმენს მოლაპარაკეს. ნეტავ იგივე ხდება კრებაზეც? Rabel 1991, 105 ვარაუდობს, რომ ეს შენიშვნა მიმართულია აქილევესაკენ, რომელიც I სიმღერაში საუბარში ჩაეჭრა (Hom. II. I. 292 ὑποβλήθην- XIX. 80 ὑββάλλειν).

⁵⁴ ბევრ ადგილას აგამემნონი ამბობს, რომ ზევსმა უამრავი უბედურება დაატეხა თავს. ზოგ შემთხვევაში პასუხისმგებლობას მთლიანად ზევსს აკისრებს, ზოგჯერ კი თავის პასუხისმგებლობად მიაჩნია. ეტაპობრივად შეცდომის აღიარებისაკენ მიდის. ბევრჯერ არის ნახსენები სიტყვა ატი: „Ζεὺς με μέγα Κρονίδης ἄτη ἐνέδησε βαρεῖη“ (Hom. II. II.111), „ἀλλὰ μοι αἰγίτοχος Κρονίδης Ζεὺς ἄλγε' ἔδωκεν./ ὅς με μετ' ἀπρήκτους ἔριδας καὶ νεῖκαι βάλλει [...] ἐγὼ δ' ἦρχον χαλεπαίνω“ (ოლიადა II. 375-378), „Ζεὺς με μέγα Κρονίδης ἄτη ἐνέδησε βαρεῖη“ (I. 18), „ἐγὼ δ' οὐκ αἴτιός εἰμι./ ἀλλὰ Ζεὺς καὶ Μοῖρα καὶ ἡεροφοῖτις Ἐρινύς./ οἱ τέ μοι εἰν ἀγορῇ φρεσὶν ἔμβαιον ἄγριον ἄτην“ (Hom. II. XIX. 86-88), „ἀλλ' ἐπεὶ ἄασάμην καὶ

ეს კონკრეტული სცენა ბევრ კითხვას ზადებს. რატომ აღიარებს აგამემნონი თავის შეცდომას ახლა, როცა იცის, რომ აქილევესი იძულებულია დაბრუნდეს ბრძოლის ველზე? რატომ გრძნობს, რომ ვალდებულია, ახსნას, თუ რა მოხდა და შეადაროს საკუთარი თავი ზევსს?

ნათელია, რომ აქილევესი ყველაზე ნაკლებად ადარდება მას ამ მომენტში. ვეთანხმებით W. Donlan-ს⁵⁵, რომლის მიხედვით, აგამემნონი ვალდებულებას გრძნობს, თავი გაიმართლოს კრების წინაშე და არა აქილევესის წინაშე (ამით აიხსნება მისი მიმართაც) და როგორც კარგმა მეთაურმა თავის თავზე აიღოს პასუხისმგებლობა. M. W. Edwards-ი⁵⁶ აგამემნონის სიტყვას ახასიათებს, როგორც „ungracious and jealous“, მეორე მხრივ R. J. Rabel⁵⁷, პირველ რიგში აღნიშნავს აგამემნონის ორატორულ ნიჭს, შემდეგ კი თვლის, რომ აქილევესთან კონფლიქტი კვლავ ცოცხლად ახსოვს და ἄτη-ს, რისხვის ამბის მოყოლით ცდილობს პასუხისმგებლობის გრძნობა შეიმსუბუქოს „The ensuing story of Ate's deception of Zeus-which, among its other interests and concerns, is an elaborate negative paradigm of the destructive effects of such interruption-demonstrates that the king shares the common Iliadic, and human, tendency to reduce problems and conflicts to intelligible forms of creative fiction through easily apprehensible parables and paradigms“. P. Vivante⁵⁸ თვლის, რომ ამბავი ἄτη-ს, რისხვისა და ზევსის შესახებ აგამემნონის მოგონილია.

μεν φρένας ἐξέλετο Ζεὺς/ ἄψι ἐθέλω ἀρῆσαι, δόμεναι τ' ἀπερείστ' ἄποινα“ (Hom. II. XIX. 137-138).

⁵⁵ Donlan 1971, 114.

⁵⁶ Edwards 1991, 244.

⁵⁷ Rabel 1991, 112.

⁵⁸ Vivante 1991, 99.

ჩვენი აზრით, იმ პერიოდის განმავლობაში, როდესაც აქილევსი განრისხებული იყო, აგამემნონის ძალაუფლებას ბევრჯერ დაემუქრა საფრთხე. ყველაფრის შემდეგ აგამემნონი უფრო ბრძენი ხდება და საბოლოოდ, როგორც ჩანს, ხდება კომპრომისის ფასსაც⁵⁹.

ძალზე საინტერესოა XXIII სიმღერა, რადგან ბოლოჯერ ჩანს აგამემნონი ეპოსში. XXIII სიმღერაში ასევე დომინირებს დამწუხრებული აქილევსის სცენები და წინა პლანზე არის წამოწეული ჩვენი ორი გმირის, აგამემნონისა და აქილევსის, შერიგების ფაქტი⁶⁰.

აქილევსის მიერ საყვარელი მეგობრის, პატროკლოსის, პატივსაცემად ჩატარებულ თამაშებში, აქილევსი აგამემნონს არ

⁵⁹ აქილევსი განაცხადებს, რომ მას ეჩქარება ბრძოლაში დაბრუნება და მისთვის პრიორიტეტი არის შურისძიება. ოდისევსი აწყვეტინებს და შეახსენებს რომ ჯარმა ჯერ უნდა ისადილოს და შემდეგ აგამემნონმა დააკმაყოფილოს აქილევსის მატერიალური და ეთიკური მოთხოვნები. აგამემნონი (Hom. II. XIX 185-197) თანახმაა ყველაფერი ისე მოხდეს, როგორც ოდისევსმა ბრძანა. შემდეგ ხორციელდება მსხვერპლშეწირვა და აგამემნონი დებს ფიცს, რომ ბრისეისთან არ დაუმყარებია კავშირი Βρισηίδα „ილიადა“ XIX. 259- 265: „Μάρτυς μου ο Δίας, απ' τους αθανάτους ο πιο τρανός κι ο κάλλιος, τη Γη, τον Ήλιο κ'ράζω μάρτυρες, τις Ερινύες ακόμα, που τους νεκρούς γδικοιούνται, αν κάποτε τον όρκο τους πατήσαν: στην κόρη του Βρισέα δεν άπλωσα ποτέ μου εγώ το χέρι, μηδ' για να φραθώ την κλίση της μηδ' για τίποτα άλλο, μόν' άγγιαχτη μες στο καλσίνι μου κρατήθη πάντα εκείνη. Κι αν τίποτα απ' αυτά τα ορκίστηκα ψεματινά, ας μου δώσουν μύρια κακά οι θεοί, όσα δίνουνε μαθ'ές στους ορκοπάτες“.

⁶⁰ XXIII სიმღერის რამდენიმე ადგილას ხაზგასმულია ამ ორი გმირის შერიგების ფაქტი, როგორც მაგალითად: ა) XXIII 49-ში და შმდ. აქილევსი სთხოვს აგამემნონს თვითონ გასცეს ბრძანება, რომ მოამზადონ გარდაცვლილის დაწვის ცერემონიალი. ბ) XXIII 111-ში ა.შ. აგამემნონი შეასრულებს აქილევსის თხოვნას. გ) XXIII 156-160-ში აქილევსი კვლავ მიმართავს აგამემნონს თხოვნით, ბრძანება გასცეს შეწყვიტონ პატროკლოსის გლოვა და გამოეცალონ ცეცხლს. ამის გარდა იგი აღიარებს ჯარის მორჩილებასა და პატივისცემას აგამემნონის მიმართ „Εσένα, γιε του Ατρέα, τι Αργίτικο το ασκέρι πάνω απ' όλους πιο πρώθμα γρικά“ XXIII 156 - 157. დ) აგამემნონი კვლავ ასრულებს აქილევსის თხოვნას.

ამლევს საშუალებას მერიონესს შეებრძოლოს და პირველ ადგილს ანიჭებს, რათა პატივი სცეს მხედართმთავარს და ამბობს, რომ ყველასთვის ცნობილია, რომ აგამემნონი ყველაზე ძლიერი და მოხერხებული მეეტლეა (Hom. II. XXIII 890 – 894).

„Υγιέ του Ατρέα, το ξέρουμε όλοι μας ο πιο τρανός πως είσαι, κι απ' όλους πρώτος και στη δύναμη και στ' άρματα λογιέσαι. Γι' αυτό και το βραβείο μου παίρνοντας, στα βαθουλά καράβια πήγαينه τώρα, και θα δώσουμε, φτάνει να θέλεις - χάρη κι εγώ σου το ζητώ—το χάλκινο κοντάρι στο Μηριόνη“.

ამ პასაჟის შესახებ უამრავი კომენტარია გაკეთებული და მკვლევრები მიიჩნევენ, რომ აქ, ერთ მხრივ, გამოხატულია აქილევსის დიდსულოვნება და, მეორე მხრივ, აგამემნონის, როგორც ომში მებრძოლი გმირის, ღირსების აღიარება⁶¹. ვეთანხმებით N. Postlethwaite-ს⁶² მოსაზრებას, რომ ამ პასაჟის საინტერესო ანალიზი K. J. Atchity-ს (1978) აქვს გაკეთებული, რომელიც ამტკიცებს, რომ ამ სცენაში ჩვენი მთავარი გმირების ურთიერთობის ახალი ეტაპი იწყება⁶³. N. Postlethwaite აღნიშნავს, რომ აქილევსის მიერ წარმოთქმული სიტყვა არ ადიდებს აგამემნონს, მხოლოდ აღიარებს მის ფიზიკურ სიძლიერესა და შუბის ხმარების საშურ უნარს, თუმცა S. E. Bassett-ი თვლის, რომ, შესაძლოა, აქილევსის სიტყვების შინაარსი ირონიული იყოს და სრულიად რეალურად მიაჩნია, რომ იგი სინამდვილეში არ გულისხმობს

⁶¹ იხ. Postlethwaite 1995, 95. ამ თემის შესახებ მკვლევრების აზრების მიმოხილვისთვის: S. Benardete 1963, K. J. Atchity 1978, W. Donlan 1979, J. R. Dunkle 1981, C. H. Whitman 1958, J. Griffin 1980, S. L. Schein 1984.

⁶² სცენის საინტერესო ანალიზი წარმოდგენილია სტატიაში Postlethwaite 1995, 95-103.

⁶³ ურთიერთობის ახალი ეტაპის თეორია მტკიცდება იმ ფაქტით, რომ არცერთი გმირი არ იღებს მონაწილეობას შეჯიბრებებში.

იმას, რასაც ამბობს. ასევე M. W. Edwards-სიც⁶⁴ აღნიშნავს, რომ არცერთი მათგანი არ მიდის კომპრომისზე. მიუხედავად იმისა, რომ ორმხრივი საჩუქრების ბოძება კონფლიქტის დასრულებას ნიშნავს, ყველა მოლაპარაკების დროს აგამემნონი მიდის კომპრომისებზე და თითქოს აქილევსის ბრძანებებს ასრულებს (მაგ. Hom. II. XIX. 310, XXII. 378, XXIII. 49, XXIII. 156, XXIII. 236). W. Donlan-ი⁶⁵ და სხვა მკვლევრები კი ამ პასაჟში ხედავენ, რომ აქილევსი აგამემნონს პატივს სცემს.

ვთვლით, რომ ეს პასაჟი საინტერესოა, რადგან აღიარებულია აგამემნონის მნიშვნელობა და ხდება აქილევსის რისხვის გამო ატრიდის შელახული ღირსების აღდგენა, ამავედროულად არაპირდაპირი გზით ჩანს ჰომეროსის დამოკიდებულებაც აგამემნონის მიმართ. ჩვენი აზრით, ამ სცენაში ჰომეროსი გადმოგვცემს აგამემნონის მიმართ საკუთარ სიმპათიას. ასევე გვჯერა, არ არის შემთხვევითი, რომ პოეტმა აგამემნონის ბოლო სცენა პოემაში დაასრულა აქილევსის მიერ მისი ჰეროიკული მნიშვნელობის ტრიუმფალური აღიარებით⁶⁶.

ასეთი არის აგამემნონი, გმირი რომელიც ეტაპობრივად პოემის გავითარებასთან ერთად, „ილიადას“ მკითხველისთვის უფრო და უფრო მოსაწონი ხდება. ჰომეროსი ოსტატურად გადმოგვცემს პერსონაჟის ხასიათს სრულყოფილად, პასუხისმგებელი და ბევრი მოვალეობით დატვირთული გმირის ფსიქოლოგიურ პორტრეტს ქმნის, ეს პასუხისმგებლობა ბევრ შემთხვევაში

⁶⁴ Edwards 1991, 235.

⁶⁵ Donlan 1971, 115.

⁶⁶ აგამემნონის ექსპონირება აქილევსის მიერ იმის აღიარებით სრულდება, რომ ატრევსის ძე ყველაზე უფრო მაღლა დგას იხ. „ილიადა“ I. 185-186, IX. 160-161. ვეთანხმებით C. W. Macleod-ს (1982, 31) რომ აგამემნონის აღიარება, როგორც „φέρτερος, βσιλιντερος και γενεή προγενέστερος“ (უკეთესი, მეფეთა მეფე, უძველესი შთამომავლობის) სწორედ XXIII სიმღერაში ხდება.

გაუსაძლისია. გმირი ხან ძლიერია, ხან კი სუსტი და უძლური, რათა გაუმკლავდეს პასუხისმგებლობას, თუმცა იგი მზად არის საკუთარ შეცდომებზე ისწავლოს და უკეთესი გახდეს.

W. Donlan-ი ატრიდის შესახებ ამბობს: „The figure of Agamemnon is, then, much more than simply a foil to Achilles' greatness; he is a character of subtle dimensions, who, as the poem progresses, becomes more sympathetic and understandable. Without departing from the formulaic confines of epic convention, by masterful accretion of detail successively added scene by scene, Homer created a psychologically coherent portrait of a proud man whose responsibilities are sometimes greater than his ability to cope with them, and who, because of lack of strength, is sometimes cruel and overbearing, sometimes weak and pathetic -but, like all men, able to learn, able to become better“⁶⁷.

დასასრულს შეიძლება დავასკვნათ, რომ „ილიადასა“ და „ოდისეაში“ აგამემნონი წარმოდგნილია მძლავრი ფსიქოლოგიური ზემოქმედების ქვეშ მყოფ და ამით გარკვეულწილად დათრგუნულ, ვერაგულად მოკლულ ტრაგიკულ ფიგურად და ამასთანავე აქვევლთა ძლიევამოსილების, საკუთარ მოქმედებაზე პასუხისმგებლობის ადების უნარის მქონე მხედართმთავრის სიმბოლოდ.

სამეცნიერო ლიტერატურა

Belfiore, E. S. 2000. *Murder among friends: violation of Philia in Greek tragedy*. Oxford University Press on Demand.

Benardete, S. 1963. „Achilles and the Iliad“. *Hermes*, 91 (1), 1-16.

⁶⁷ Donlan 1971, 115.

Benjamin, N. 2010. „Motivations for characters in the Iliad“. *Publications Oboulo. com*.

Brumble, H. D. 2013. *Classical myths and legends in the Middle Ages and Renaissance: a dictionary of allegorical meanings*. Routledge.

Burgess, J. S. 2001. *The tradition of the Trojan war in Homer and the Epic Cycle*. JHU Press.

Cosgrove, E. M. 2015. The Treatment of Women by Achilles and Agamemnon. *Student Research*. Paper

1. http://knowledge.e.southern.edu/eng_studentresearch/1.

Donlan, W. 1970. „Character Structure in Homer's Iliad“. *The Journal of General Education*, 259-269.

Donlan, W. 1971. „Homer's Agamemnon“. *The Classical World*, 65 (4), 109-115.

Donlan, W. 1979. „The Structure of Authority in the Iliad“. *Arethusa* 12, 51-70.

Dunkle, J. R. 1981. „Some Notes on the Funeral Games: Iliad 23“. *Prometheus. Rivista di studiclassici*, 7(1), 11-18.

Edwards, M. W. 1991. *The Iliad: A Commentary*. Vol. 5: Books 17-20, edited by GS Kirk.

Foley, J. M. 2007. „Reading" Homer through oral tradition“. *College Literature*, 34(2), 1-28.

გორდეზიანი, რ. 2016. *ინნოვაცია, ფორმალიზმი, ავანგარდი ანტიკურ ლიტერატურაში*. თბილისი: ლოგოსი.

Greenberg, N. A. 1993. „The Attitude of Agamemnon“. *The Classical World*, 86(3), 193-205.

Griffin, J. 1980. *Homer on life and death*. Oxford University Press.

- Κακριδής, Ι. Θ. 1986. *Ελληνική Μυθολογία. Εκδοτική Αθηνών*. Αθήνα.
- Kirk, G. S. 1962. *The Songs of Homer* Cambridge. Cambridge.
- Κοκονίδς, Ε. 2013. *Η μορφή του Θερσίτη στο αρχαϊκό έπος* (Doctoral dissertation).
- <http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/7963/1/%CE%B9%CF%80%CE%BB%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1.pdf>.
- Lesky, A. 2003. *Η τραγική ποίηση των αρχαίων Ελλήνων*, τόμοι α'- β', μτφ. Ν. Χουρμουζιάδης. Μ.Ι.Ε.Τ. Αθήνα.
- Martin, R. P. 1989. *The Language of Heroes: Speech and Performance in the Iliad*. Cornell University Press.
- Postlethwaite, N. 1995. „Agamemnon Best of Spear-men“. *Phoenix*, 49(2), 95-103.
- Rabel, R. J. 1991. „Agamemnon's "Iliad". *Greek, Roman and Byzantine Studies*, 32(2), 103-117.
- Schein, S. L. 1984. *The Mortal Hero: An Introduction to Homer's Iliad*. Univ. of California Press.
- Στάμου, Ε. 2006. *Οι συνελύσεις στον Όμηρο* [Doctoral dissertation, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Σχολή Φιλοσοφική].
- <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/29399>.
- Taplin, O. 1990. „Agamemnon's Role in the Iliad“. In *Characterization and individuality in Greek literature*, 60-82.
- Tsagalis, C. 2008. *The Oral Palimpsest: Exploring Intertextuality in the Homeric Epics*, Cambridge, MA.
- Vivante, P. 1991. *The Iliad. Action As Poetry*. Boston: Twayne.

Voegelin, E. 1957. „Order and History I“. *The World of the Polis* (Vol. 2). Baton Rouge: Louisiana State University Press, 80- 81.

Whitman, C. H. 1958. *Homer and the Heroic Tradition*. Cambridge, Massachusetts.

Αναστασίου, Γ. 1995. *Η τυπολογία του ηρωϊκού στο αρχαιοελληνικό έπος και στα νεοελληνικά του παράλληλα*.

<http://olympias.lib.uoi.gr/jspui/bitstream/123456789/26500/1/8.%20%CE%97%20%CF%84%CF%85%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CE%B7%CF%81%CF%89%CF%8A%CE%BA%CE%BF%CF%8D%20%CF%83%CF%84%CE%BF%20%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%AD%CF%80%CE%BF%CF%82%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%83%CF%84%CE%B1%20%CE%BD%CE%B5%CE%BF%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BB%CE%B1.pdf>

Georgia Dimopoulou

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

Agamemnon in “Iliad” – Tragic Figure and Symbol

Key words: *Homer, Agamemnon, Iliad, Tragic Figure, Symbol.*

In this article I will attempt a reading on the Iliad, focused on the hero Agamemnon and on the following elements: a) the depiction of the burdened leader in the Trojan War, who manages to triumph over the battle field, and b) the display of the hero characterized by profound personal insecurity. We consider that these two characteristics compose the image of a tragic hero, who in Homer's epic poem gradually acquires self-knowledge, especially after the scene of his conflict with Achilles. We are concerned to see how Agamemnon's myth is activated by Homer, and at the same time to look at the hero as a contradictory person and a tragic figure. We consider interesting to trace any symbolism that Homer gives to his character (character as a "symbol"). With no disagreement on the characteristic trait attributed to Agamemnon by several critics - his inability to analyze the situations in a state of sobriety, his misjudgment that apparently leads to underestimated situations and false decisions, after a close analysis and thought - I will try to point out his personal insecurities and his tragic dilemmas, which, in our opinion, gradually form a distinctive psychological makeup of a full-fledged individual, who seems to be developed from the beginning of the Iliad and grows up to be mature and wise at the end of the epic poem.